

Veldnormen

terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen

In opdracht van het Platform JeugdzorgPlus heeft de werkgroep *Terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen* veldnormen opgesteld met het doel alle vrijheidsbeperkende maatregelen terug te dringen.

De werkgroep bestaat uit de volgende afvaardiging vanuit de instellingen:

- Irene Bos, hoofd behandeling bij Via Jeugd
- Anne Bouw, manager behandeling bij Stichting Pactum
- Sander Konings, gedragswetenschapper en coördinator onderzoek & innovatie bij Almata
- Elise Melker, directeur Zorg bij Pluryn
- Xenia Munninghoff, gedragswetenschapper bij iHUB
- Vivianne Ooms, beleidsmedewerker bij Schakenbosch
- Kevin Scholte, koppelaar bij Level
- Meta Veldhuijsen, medewerker beleid bij Jeugdzorg Nederland

Inleiding

In maart 2018 spraken bestuurders van JeugdzorgPlusorganisaties af om

- 1 alles te doen om minder jongeren in de JeugdzorgPlus te plaatsen en
- 2 om op termijn helemaal te stoppen met gedwongen afzonderen binnen de JeugdzorgPlus.

Sinds die tijd heeft het veld hard gewerkt aan beide punten met als resultaat dat het aantal plaatsingen in de JeugdzorgPlus aanzienlijk gedaald is en een stabiele en steeds verdere doorzettende significante daling van het aantal gedwongen afzonderingen zichtbaar is. De sector vond deze ambities en behaalde resultaten nog niet voldoende en hebben op 16 maart 2022 het convenant *ambities JeugdzorgPlus* vastgesteld waarin o.a. is opgenomen dat in december 2022 het separeren is gestopt en de veldnormen 'terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen' zijn geïmplementeerd. De veldnormen zijn opgesteld met het doel alle vrijheidsbeperkende maatregelen terug te dringen. Met het opstellen van veldnormen *Terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen* laten de instellingen JeugdzorgPlus zien dat zij toe willen naar het ondersteunen van jongeren bij hun hulpvraag zonder daarbij dwang te gebruiken. De onderliggende waarde van de JeugdzorgPlus is dat alle kinderen recht hebben om zichzelf positief te kunnen ontwikkelen.

● Scope veldnormen

JeugdzorgPlus instellingen behandelen jeugdigen waarvoor de rechter een machtiging gesloten jeugdhulp heeft afgegeven. Een machtiging kan slechts worden verleend als naar het oordeel van de kinderrechter:

- a jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, en
- b de opnemings- en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken (Jeugdwet artikel 6.1.2).

Voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken of voor zover noodzakelijk voor de veiligheid van de jeugdige of anderen kunnen door de jeugdhulpaanbieder maatregelen worden toegepast waarmee de jeugdige tegen zijn wil of die van degene die het gezag over hem uitoefent, binnen de gesloten accommodatie in zijn vrijheden wordt beperkt (Jeugdwet, artikel 6.3.1).

Ook kan de jeugdhulpaanbieder tegen de wil van de jeugdige of van degene die het gezag over hem uitoefent:

- a jeugdhulpverleningsprogramma's toepassen, voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken, en
- b geneeskundige behandelingsmethoden, waaronder het toedienen van medicijnen, toe passen, voor zover noodzakelijk ter afwending van gevaar voor de gezondheid of de veiligheid van de jeugdige of anderen en de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken (Jeugdwet, artikel 6.3.2).

JeugdzorgPlus is de enige vorm van jeugdhulp waarbij vrijheidsbeperkende maatregelen ingezet kunnen worden. De ambitie van de JeugdzorgPlusinstellingen is de inzet van deze maatregelen in de JeugdzorgPlus terug te brengen. Omdat er veel in ontwikkeling is om de JeugdzorgPlus af- en om te bouwen, betreft dit een levend document en is er in veel gevallen sprake van ontwikkelnormen. Hieronder wordt dit verder toegelicht.

● JeugdzorgPlus in ontwikkeling

Momenteel is de JeugdzorgPlus in ontwikkeling. De instellingen hebben zich gecommitteerd aan afspraken die in een convenant met gezamenlijke ambities zijn vastgelegd. Hierin staan afspraken over samenwerking met netwerkpartners om geslotenheid te voorkomen. Hiertoe dienen ambulante vormen van jeugd- en gezinshulp ontwikkeld te worden en programmatisch gestuurd te worden op gerichte ombouw naar andere kleinschalige vormen van jeugdhulp en onderwijs. Ook is afgesproken de kwaliteit van de JeugdzorgPlus door te ontwikkelen door de inzet van alle vrijheidsbeperkende maatregelen terug te dringen. Helpend hierbij zijn goede samenwerkingsafspraken met bijvoorbeeld de Gecertificeerde Instellingen (GI's) over gedeelde verklarende analyses (zie bij thema Preventie), waardoor er meer commitment is van jongere en ouders over de behandeling. De ervaring is dat door grotere betrokkenheid van jongere en ouder, er minder escalaties plaatsvinden in de JeugdzorgPlus.

Omdat het veld in ontwikkeling is en toegewerkt wordt naar minder en kortere gesloten plaatsen, naar kleinschaligheid en minder vrijheidsbeperkende maatregelen is dit ook een ontwikkeldocument. Iedere JeugdzorgPlus organisatie bevindt zich in een andere fase van ontwikkeling en zij verschillen van vertrekpunt, maar alle organisaties hebben hetzelfde ambitieniveau. De instellingen werken middels de veldnormen toe naar minder dwang voor jongeren die gesloten geplaatst worden. Aan een aantal veldnormen kan per 1 januari 2023 worden voldaan, waar dit voor andere normen nog niet lukt. Er worden door de bestuurders evaluatiemomenten bepaald om te bespreken of bepaalde normen omgezet kunnen worden in concretere definitieve normen. De veldnormen geven richting aan waar we als veld naartoe willen: meer gericht zoeken naar alternatieven voor geslotenheid, meer kleinschalig werken (zowel kleinschaligheid op terreinen als voor kleinschalige (woon) vormen in de wijk met kleinere leefgroepen) en bovenal jongeren ondersteunen bij hun hulpvraag zonder daarbij dwang te gebruiken.

Momenteel wordt gewerkt aan de wetwijziging rechtspositie gesloten jeugdhulp, waarbij het doel is de rechtspositie van jongeren in gesloten accommodaties te verbeteren. De verwachting is dat deze wet op zijn vroegst op 1 juli 2023 van kracht gaat. Bij het opstellen van de veldnormen zijn de reeds bekende eisen vanuit dit wetsvoorstel zo veel mogelijk meegenomen. Door aan de veldnormen te voldoen, voldoen de instellingen minimaal aan deze (reeds bekende) eisen vanuit deze wetwijziging. Zodra de definitieve wetwijziging bekend is, zullen de veldnormen hierop nagelopen worden en aangepast. Ook wordt de ontwikkeling van kleinschaligheid nauwlettend gevolgd. Het [Consortium Kleinschaligheid](#) in de jeugdhulp is bezig om met professionals, wetenschappers en ervaringsdeskundigen kleinschaligheid te het ontwikkelen. De bevindingen hiervan kunnen mogelijk leiden tot concrete normen over bijvoorbeeld vereiste opleidingen/trainingen, benodigde formatie en groepsgrootten. Tevens zullen uit het vervolgproject *Ik laat je niet alleen* aanpassingen voortkomen o.a. over de naamgeving en inrichting van de afzonderlijke en veilige ruimte, scherpere definities van vrijheidsbeperkende maatregelen (thema 2, Uitvoering) en hoe deze te registreren (thema 4, Registratie van VBM). Tot slot is het mogelijk dat door ervaringen die opgedaan worden door de instellingen bij het implementeren van de veldnormen en door het van elkaar leren bepaalde normen aangescherpt worden. Het gaat dus om een levend document.

● Invulling geven aan de veldnormen

Aan dit document ligt de handreiking *Terugdringen vrijheidsbepenkende maatregelen* ten grondslag. De handreiking is uitgewerkt middels een aantal thema's waarin handvatten beschreven staan bijvoorbeeld hoe preventief gewerkt kan worden, hoe er geëvalueerd en gereflecteerd kan worden etc. Dezelfde thema's komen in dit document terug en zijn uitgewerkt in normen.

Opbouw veldnormen

Om het gebruik van vrijheidsbepenkende maatregelen zo veel mogelijk te verminderen zijn bij het opstellen van de veldnormen de volgende zeven kernstrategieën gebruikt, zoals benoemd in de [eindrapportage](#) etappe 3 van het onderzoeksproject 'Ik laat je niet alleen'.

- 1 Leiderschap gericht op verandering in de organisatie
- 2 Het gebruik van data om de praktijk te informeren
- 3 Ontwikkeling van de werk- en behandelomgeving
- 4 Gebruik van methoden om vrijheidsbepenkende maatregelen te voorkomen
- 5 Betrekken van belanghebbenden
- 6 Nabespreken van een vrijheidsbepenkende maatregel
- 7 Gezamenlijk leren

Deze strategieën zijn terug te vinden in de uitwerking die uit verschillende thema's bestaat:

- Thema 1, Preventie
- Thema 2, Uitvoering en toetsing tijdens uitvoering van maatregelen (nee, tenzij)
- Thema 3, Reflectie en evaluatie
- Thema 4, Registratie van vrijheidsbepenkende maatregelen
- Thema 5, Bestuurlijke organisatie en cultuur van team en organisatie

We starten met het beschrijven van het doel van opname en de doelgroep van JeugdzorgPlus.

Doel opname en doelgroep JeugdzorgPlus

● Doel opname

JeugdzorgPlus heeft als doel een dusdanige gedragsverandering te realiseren dat de jongere weer kan participeren in de maatschappij. De jongere kan na behandeling in de JeugdzorgPlus instelling verder behandeld worden in een open voorziening of thuis. JeugdzorgPlus wordt zo kort als nodig, maar zo lang als noodzakelijk opgelegd.

Iedere jongere in een JeugdzorgPlus instelling krijgt een hulpverleningsplan. Hierin kunnen, in het belang van de behandeling, beperkende maatregelen staan. Zo kan bepaald worden dat een jongere beperkt zijn telefoon of andere communicatiemiddelen mag gebruiken.

De jongeren in de JeugdzorgPlus worden samen met hun systeem 'shared' begeleidt, gestabiliseerd, gemotiveerd en/of behandeld naar hun perspectief middels de verklarende analyse en het vooropgestelde behandelplan.

● Doelgroep

Binnen de JeugdzorgPlus verblijven jongeren waarvoor de rechter een machtiging gesloten jeugdhulp heeft afgegeven. Deze jongeren hebben veelal een beperkt probleeminzicht en zijn moeilijk te motiveren tot het volgen van behandeling. Zij hebben ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jongere naar volwassenheid ernstig belemmeren en verblijf in de JeugdzorgPlus is noodzakelijk om te voorkomen dat de jongere zich aan de jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken. Er is sprake van ernstige ontwikkelingsbedreiging en/of psychosociale problematiek, meestal co-morbide van aard.

Hoofdthema 1

Preventie

Al het mogelijke wordt geprobeerd om vrijheidsbepanking van de jongere te voorkomen door verbinding te maken met de jongere en zijn systeem; door te zorgen voor een passend leefklimaat, door zinvolle dagbesteding te bieden, methodisch te werken en alternatieve interventies voor vrijheidsbepanking in te zetten.

Onderwerp	Wat is de norm?
Preventie van het inzetten van vrijheidsbeperkende maatregelen begint al voor opname :	<ul style="list-style-type: none"> Voorwaarde voor screening/opname is dat er een gedeelde verklarende analyse¹ (inclusief risico-inventarisatie, wanneer er sprake is van actuele of chronische suicidaliteit en een structuurdiagnose) is, met hierin -besloten in een multidisciplinair overleg (MDO), een plan van aanpak. Hierin is het perspectief van de jongere duidelijk beschreven. Dit MDO is in gezamenlijke besluitvorming ("shared decision") met verwijzer, jongere, ouders/verzorgers en JZ+. Met verwijzer zijn afspraken gemaakt over het aanleveren van de verklarende analyse, risico-inventarisatie en eventuele structuurdiagnose, alsmede over het organiseren van het MDO. Voordat de jongere geplaatst wordt, vindt afstemming plaats tussen de jongere, ouders/verzorgers, JZ+ en verwijzer (of anderszins) over wat nog mogelijk is zonder uithuisplaatsing of overplaatsing, zo nodig met hele specifieke maatwerkoplossingen (incl. optie voorwaardelijke machtiging).
Bij opname wordt ter preventie aan de volgende eisen voldaan:	<ul style="list-style-type: none"> Geen opname buiten kantoortijden, tenzij er sprake is van acute crisis (zie begrippenlijst). Jongere wordt gebracht door ouders en/of verzorgers of voogd. Indien dit niet mogelijk is wordt GGZ-vervoer ingeschakeld, tenzij er sprake is van een strafrechtelijke titel. De jongere wordt bij binnenkomst een warm welkom geheten en wordt voorzien van goede informatie o.a. de naam van de jeugdhulpverantwoordelijke, de huisregels, klachtenregeling, mogelijkheden inschakelen vertrouwenspersoon.
Tijdens opname wordt ter preventie aan deze eisen voldaan:	<ul style="list-style-type: none"> De in te zetten behandeling is besproken met jongere en ouders en is afgestemd op de vorming van het kind, passend bij zijn of haar ontwikkelingsniveau. Er wordt ontwikkelings- en systeemgericht gewerkt, de autonomie wordt bevorderd en er wordt in verbondenheid gewerkt en behandeld. Met elke jongere en ouders is een signaleringsplan opgesteld. Bij ieder incident wordt het plan met de jongere besproken en eventueel aangepast. Er wordt gewerkt met (delen van) evidence based methodieken en behandelingen. Deze methodiek(en) wordt/worden goed uitgevoerd. Medewerkers worden hierin geregeld getraind/bijgeschoold.

¹ Een verklarende analyse geeft inzicht in de samenhang van de problemen, het ontstaan en het voortbestaan ervan en legt verbanden tussen deze factoren. De verklarende analyse als vast onderdeel van ieder (behandel)traject is helpend. Dit helpt om te kijken naar het grotere geheel, naar factoren die van invloed zijn en naar de omgeving en de gezinsrelaties. Dit geeft antwoord op de vraag wat de betekenis is van het gedrag. Dit voorkomt symptoomgericht behandelen en kijkt naar onderliggende factoren die meer zeggen over het daadwerkelijke probleem. Deze factoren als uitgangspunt nemen voor benadering of behandeling maakt daadwerkelijk het verschil.

Onderwerp

Tijdens opname wordt ter preventie aan deze eisen voldaan:
([vervolg](#))

Wat is de norm?

- Jeugdzorgwerkers werken cliëntgericht en cliëntvriendelijk. Ook ouders en andere stakeholders worden betrokken. Per organisatie wordt met de cliëntenraad een plan uitgewerkt hoe cliëntgericht en cliëntvriendelijk gewerkt wordt.
- De organisatie zorgt voor een stimulerende en motiverende omgeving waarin aangesloten wordt bij de cliënt, aan de hand van de bejegeningstijl passend bij de verklarende analyse.
- Er wordt gebruik gemaakt van een risico-inventarisatie instrument (b.v. START:AV).
- Om vrijheidsbeperving te voorkomen, zetten jeugdzorgwerkers alternatieve interventies in (rondje lopen, ontspanning aanbieden, andere activiteiten zoals boksen e.a.), passend bij het kind. Interventies die succesvol lijken te zijn en de laatste stand van zaken uit wetenschappelijk onderzoek worden gedeeld in het lerend netwerk en waar mogelijk verder wetenschappelijk onderzocht.

Hoofdthema 2

Uitvoering en toetsing tijdens uitvoering van maatregelen (nee, tenzij)

De situatie is niet meer te voorkomen, er is vrijheidsbeperking nodig. Als een vrijheidsbeperkende maatregel wordt ingezet, dan is aan bepaalde voorwaarden voldaan en de rechtsbeginselen subsidiariteit, proportionaliteit en doelmatigheid zijn in acht genomen. Altijd wordt gekeken hoe een maatregel lichter is te maken en hoe zoveel mogelijk nabijheid kan worden geboden.

Onderwerp	Wat is de norm?
Uitgangspunten bij uitvoering van een vrijheidsbeperkende maatregel	<p>Bij het inzetten van vrijheidsbeperkende maatregelen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het 'nee, tenzij' uitgangspunt. Hiermee wordt bedoeld dat het uitgangspunt is dat vrijheidsbeperkende maatregelen niet mogen worden toegepast, tenzij er voor de jongere geen minder bezwarende alternatieven zijn, de maatregel evenredig is en redelijkerwijs te verwachten is dat de maatregel effectief is. • Alle alternatieven zijn geprobeerd en binnen een multidisciplinair team overwogen; • De vrijheidsbeperking is proportioneel (het belang staat in verhouding tot de inbreuk), niet meer dan nodig; • De vrijheidsbeperking is subsidiair (is dit de beste manier om het doel te bereiken, of zijn er nog andere manieren?) en redelijk, het juiste middel voor het juiste doel (wat is het doel en wordt dit met de vrijheidsbeperking bereikt?) • De wettelijke kaders en richtlijnen (o.a. Jeugdwet en wetswijziging rechtspositie gesloten jeugdhulp) dienen altijd in acht genomen te worden • Voor een aantal vrijheidsbeperkende maatregelen gelden aanvullende veldnormen. <p>Daarnaast wordt een vrijheidsbeperking altijd gemotiveerd vanuit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noodzakelijkheid • Het persoonsbeeld, het persoonlijk perspectief en/of de individuele behandeling <p>Tot slot: als, na toepassing van bovengenoemde uitgangspunten, de veiligheid van een jongere en/of zijn omgeving in het geding is en het inzetten van een vrijheidsbeperkende maatregel onontkomelijk is, dan is het uitgangspunt dat de minst ingrijpende en meest effectieve maatregel wordt ingezet en wel zo kort mogelijk.</p>
Generieke normen ten aanzien van uitvoering en toetsing vrijheidsbeperkende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Maatregel(en) worden alleen toegepast indien dit besproken is met jongere en ouders en/of gezaghebbende en welke op basis van de gesprekken opgenomen is/zijn in het hulpverleningsplan (HVP) van de betreffende jeugdige. • Indien een maatregel niet in het HVP staat en er toch noodzaak is voor de inzet van deze maatregel wordt door de pedagogisch medewerker naar de gekwalificeerd gedragswetenschapper (GW) gebeld om de inzet van deze maatregel af te keuren of goed te keuren (de gekwalificeerd GW maakt de afweging of het nodig is ter plaatse te komen). Dit type maatregel wordt geoormerkt als een noodmaatregel. Belangrijk is dat door de professional altijd naar de jongere uitgesproken wordt wat hij/zij gaat doen. • Als een maatregel voortkomt vanuit een noodsituatie, dan wordt deze na twee keer toepassen (binnen 2 weken) opgenomen in het HVP.

Onderwerp	Wat is de norm?
Generieke normen ten aanzien van uitvoering en toetsing vrijheidsbeperkende maatregelen (vervolg)	<ul style="list-style-type: none"> • Gedurende de uitvoer van maatregelen wordt bij iedere handeling geëvalueerd of de handeling nog voldoet aan de proportionaliteit en subsidiariteitsbeginselen beschreven in de handreiking VBM (juiste middel en intensiteit voor de risicovolle situatie). In procedures dient opgenomen te zijn wie hier verantwoordelijk voor is. • Alle medewerkers volgen training t.a.v. de inzet van specifieke vrijheidsbeperkende maatregelen. Het toetsen van hun vaardigheden is onderdeel van deze training. Medewerkers die de toetsing niet halen of nog niet gehaald hebben, mogen geen vrijheidsbeperkende maatregelen toepassen. • Kwalificatie om dwang en drang toe te mogen passen, houdt in dat medewerkers structureel training krijgen in de-escalerend werken en het voorkomen van vrijheidsbeperkend handelen. Hierbij is 1 training van tenminste drie uur per kwartaal het minimum.
Vastpakken of vastpakken en vasthouden (zie handleiding)	<ul style="list-style-type: none"> • De maatregel wordt niet ingezet tenzij er acute onveiligheid is waaruit noodzaak tot vastpakken en vasthouden ontstaat. Bij acute onveiligheid wordt het 4-ogen principe gebruikt (b.v. koppelaar, coördinerende dienst, overstijgende dienst). • Indien gedurende de uitvoering van deze maatregel meerdere medewerkers zijn betrokken, is er maar één medewerker die verbaal het contact houdt met de jeugdige over de uitvoer van de maatregel. • Indien het onveilige gedrag van de jongere vermindert wordt onmiddellijk en evenredig de mate van professionele dwang ook afgeschaald tot het moment dat de jongere kan worden losgelaten.
Kamerplaatsing	<ul style="list-style-type: none"> • De Jeugdhulpprofessional die de jongere deze maatregel aanzegt, vertelt de jongere duidelijk de aanleiding voor de verplichting tot het verblijven op zijn of haar kamer. • Deze aanleiding moet overeenkomen met de in de registratie van de VBM (zie hoofdstuk registratie) opgenomen aanleiding. • Bij de verplichting tot op de kamer blijven gaat de deur niet op slot. • De jeugdhulpprofessional zoekt binnen 15 minuten, nadat de jeugdige daadwerkelijk op zijn kamer verblijft, contact met de jeugdige. Het doel is contactherstel. Indien de jeugdige op dat moment geen contact wenst, dan maken de jeugdhulpprofessional en jeugdige samen een tijdsafpraak voor het volgende contact.
Afzonderlijke en veilige ruimte (naamgeving van deze ruimte en definitie ervan worden bepaald vanuit vervolproject Ik laat je niet alleen)	<ul style="list-style-type: none"> • De Jeugdhulpprofessional die de jongere deze maatregel aanzegt vertelt de jongere duidelijk de aanleiding voor de verplichting tot het verblijven in een afzonderlijke en veilige ruimte. • Deze aanleiding moet overeenkomen met de in de registratie van de VBM (zie hoofdstuk registratie) opgenomen aanleiding. • Als een jongere afgezonderd is (alleen jongeren ouder dan 12), dan is er altijd iemand zichtbaar beschikbaar en is er iedere 15 minuten een contactmoment tussen de jongere en een medewerker waarbij het doel contactherstel en veilig de ruimte kunnen verlaten is. • Afwijking van deze norm kan alleen in overleg met een gedragswetenschapper en de jongere en dient vastgelegd te worden in de registratie van de maatregel.
Geneeskundige behandelingen	Vaststelling of wijziging van in het hulpverleningsplan opgenomen geneeskundige behandelingen vindt alleen plaats met instemming van een arts.

Onderwerp	Wat is de norm?
Controlemaatregelen	<p>Controlemaatregelen worden nooit ingezet als noodmaatregel maar gaan altijd in overleg met de verantwoordelijke gedragswetenschapper of zijn of haar vervanger op dat moment.</p> <p>Alle maatregelen hieronder genoemd zijn controlemaatregelen.</p>
Urinecontroles	<ul style="list-style-type: none"> • Er vindt geen urinecontrole plaats tenzij daar een directe aanleiding voor is of wanneer het een structureel onderdeel is van de behandeling zoals bijvoorbeeld bij het behandelen van verslavingsproblematiek. - Dit laatste dient dan expliciet in het behandelplan en de eventueel daaraan voor liggende gedeelde verklarende analyse opgenomen te zijn.
Onderzoek aan lichaam en kleding	<ul style="list-style-type: none"> • Controle aan lichaam en kleding gebeurt altijd vanuit het 4-ogen principe waarbij tenminste 2 jeugdhulpprofessionals deze controle uitvoeren op een plaats waar zo veel mogelijk privacy aan de jongere geboden kan worden. • Het onderzoek gebeurt door iemand van het gelijke geslacht. Belangrijk is dat hierbij rekening wordt gehouden met traumatriggers en dissociatie.
Onderzoek in kamer / verblijf	<ul style="list-style-type: none"> • Bij controle krijgt de jeugdige te allen tijde het aanbod om bij de controle aanwezig te zijn. - De jeugdige is bijvoorbeeld in de deuropening aanwezig. • Er wordt ordelijk en gestructureerd gezocht, daarbij wordt de kamer achtergelaten zoals deze in originele staat was. • Gevonden risicovolle voorwerpen worden onmiddellijk getoond en besproken met de jeugdige. • Bij wet verboden middelen of voorwerpen (bijv. harddrugs of wapens) worden in beslag genomen en vernietigd danwel overhandigd aan de politie.
Cameratoezicht op kamer (nieuwe wet: elektronisch toezicht)	<ul style="list-style-type: none"> • Cameratoezicht op de kamer van de jeugdige is niet toegestaan, tenzij er gegronde zorg is dat de jeugdige zich in de eigen kamer iets zal aandoen. - Gezien de privacy-schending die deze maatregel met zich meebrengt, wordt de inzet hiervan vooraf getoetst door twee gedragswetenschappers waarvan tenminste 1 een gekwalificeerde gedragswetenschapper is. • Ouders of gezaghebbers worden over de inzet van deze maatregel onmiddellijk geïnformeerd.
Cameratoezicht op een opvangruimte (nieuwe wet: elektronisch toezicht)	<ul style="list-style-type: none"> • Cameratoezicht in een opvangruimte van de jeugdige is niet toegestaan, tenzij er gegronde zorg is dat de jeugdige zich in de opvangruimte iets zal aandoen. - Gezien de privacy-schending die deze maatregel met zich meebrengt, wordt de inzet hiervan vooraf getoetst door twee gedragswetenschappers waarvan tenminste 1 een gekwalificeerde gedragswetenschapper is. • Ouders of gezaghebbers worden over de inzet van deze maatregel onmiddellijk geïnformeerd.
Beperking en toezicht in bezoek, telefoon/media en briefverkeer	<ul style="list-style-type: none"> • Ten aanzien van deze maatregel is een strikte 'nee, tenzij' van toepassing. Dat wil zeggen: volgens het I.V.R.K. moet de jongere beschikken over al deze middelen. Jongeren hebben namelijk recht op vrije informatievoorzieningen (art. 17). • Onderzoek van poststukken afkomstig van of bestemd voor de jongere, gebeurt uitsluitend in aanwezigheid van de jongeren.

Onderwerp

Beperking en toezicht in
bezoek, telefoon/media
en briefverkeer
([vervolg](#))

Wat is de norm?

- Indien op basis van risicotaxatie blijkt dat er veiligheidsrisico's liggen in vrij mediaverkeer, dan dienen structurele beperkingen in het behandelplan vast te liggen en in overeenstemming te zijn met de gezagsdragers.
 - Deze beperkingen dienen periodiek (2- tot 4-wekelijks) met de jongere en zijn gezagsdragers te worden geëvalueerd.
- Als ouders of gezaghebbers vanwege dringende verplichtingen of belemmeringen niet in staat zijn om de jongere op de in de huisregels vastgestelde tijden en plaatsen te bezoeken, dan worden ze in de gelegenheid gesteld om buiten deze tijden op bezoek te komen, rekening houdend met onderwijstijd en met voor de jongere belangrijke activiteiten.

Hoofdthema 3 Evaluatie en reflectie

Na de inzet van een vrijheidsbeperkende maatregel vindt er altijd evaluatie plaats met de jongere, de ouders/verzorgers en het team, met het oog op leren en verwerken. Hierbij is ook aandacht voor stressreductie/voorkomen van trauma. Reflectie op en bewustwording van wat er gebeurd is en welke afwegingen gemaakt zijn.

Onderwerp	Wat is de norm?
<p>Evaluatie met jongere en naastbetrokkenen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen evaluatie om trauma en stress te verminderen en evaluatie om de werkrelatie te herstellen. In de praktijk kunnen deze evaluaties op één moment plaatsvinden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Afhankelijk van de jongere (en wat hij/ zij aankan) en van de situatie wordt bepaald wanneer evaluatie plaatsvindt. Ook al is het nog niet mogelijk om te evalueren (met alle betrokkenen), er wordt wel zo snel mogelijk nabijheid aan de jongere geboden. Dat geldt ook voor medewerkers.
<p>Evaluatie om trauma en stress te verminderen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Na de inzet van een vrijheidsbeperkende maatregel vindt zo snel mogelijk een evaluatie plaats met als doel trauma en stress te verminderen, de afspraak hiervoor wordt tenminste binnen drie dagen gemaakt. • De evaluatie wordt geleid door een gekwalificeerd medewerker. De gekwalificeerde medewerker dient niet direct betrokken geweest te zijn bij de inzet van de vrijheidsbeperkende maatregel en kennis en kunde te hebben over het verminderen van trauma en stress. • Bij het bepalen van de personen die aanwezig zijn bij de evaluatie, wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de wensen van de jongere. Denk hierbij aan de betrokken medewerkers, de ouders / verzorgers, een ervaringsdeskundig vertrouwenspersoon en /of voor de jongere belangrijke andere personen. • Tevens dient er aandacht te zijn voor de impact van het incident op de groep. • Bij de evaluatie dient gebruik gemaakt te worden van een (zelf ontwikkeld) format, dat wordt opgenomen in het cliëntdossier. • Als evaluatie niet mogelijk is, dan wordt dit onderbouwd aangetekend in het dossier.
<p>Evaluatie om de werkrelatie te herstellen (herstelgesprek)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wanneer een betrokkene aangeeft dat de (werk)relatie als gevolg van de inzet van de vrijheidsbeperkende maatregel is verstoord, vindt zo snel mogelijk een evaluatie plaats met de betrokkenen en belanghebbenden met als doel de (werk)relatie te herstellen, de afspraak hiervoor wordt tenminste binnen drie dagen gemaakt. • De evaluatie wordt geleid door een gekwalificeerde medewerker. • Bij het bepalen van de personen die aanwezig zijn bij de evaluatie, wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de wensen van de jongere. Denk hierbij aan de betrokken medewerkers, de ouders / verzorgers, een ervaringsdeskundig vertrouwenspersoon en /of voor de jongere belangrijke andere personen. • Ook vanuit de organisatie wordt zo nodig passende deskundigheid ingezet (zoals een gedragswetenschapper) om de evaluatie vorm te geven en de werkrelatie te herstellen.

Onderwerp	Wat is de norm?
Evaluatie om de werkrelatie te herstellen (herstelgesprek) <i>(vervolg)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bij de evaluatie dient gebruik gemaakt te worden van een (zelfontwikkeld) format, dat wordt opgenomen in het cliëntdossier. • Als evaluatie niet mogelijk is, wordt dit onderbouwd genoteerd in het dossier.
Evaluatie om toekomstige incidenten en daarmee de inzet van vrijheidsbeperking te voorkomen <i>Advies: Bij de evaluatie van de incidenten en de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen kan een collega van een andere aanbieder van JeugdzorgPlus betrokken worden. Ook valt te denken aan het betrekken van een ervaringsdeskundige.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • De evaluatie wordt zo snel mogelijk, maar in ieder geval conform de wettelijke termijnen na het incident en de inzet van de vrijheidsbeperkende maatregel, afgerond, met als doel nieuwe incidenten en de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen te voorkomen. • De evaluatie wordt geleid door een gekwalificeerd medewerker. • Bij het bepalen van de personen die aanwezig zijn bij de evaluatie, wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de wensen van de jongere. Denk hierbij aan de betrokken medewerkers, de ouders / verzorgers, een ervaringsdeskundig vertrouwenspersoon en/of voor de jongere belangrijke andere personen. • Bij de evaluatie is ook aandacht voor eventuele meldingsplicht van het incident bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. • De evaluatie vindt plaats aan de hand van een (zelf ontwikkeld) format, waarin de wettelijke vereisten (art. 4.1 en 4.2. wet rechtspositie gesloten jeugdinstellingen) en de aanbevelingen vanuit de handreiking rondom de (evaluatie van de) inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen zijn opgenomen. • Als evaluatie niet mogelijk is, wordt dit onderbouwd genoteerd in het dossier.
Evaluatie in achterwachtgroep (consultatieteam/ multidisciplinair team/ behandelteam)	<ul style="list-style-type: none"> • Maandelijks worden binnen het teamoverleg de ingezette vrijheidsbeperkende maatregelen voor de betreffende jeugdige multidisciplinair besproken. Het doel van deze evaluatie is onderzoeken of in het behandelplan opgenomen vrijheidsbeperkende maatregelen nog passend zijn en hoe de maatregelen af te bouwen. • Als de vrijheidsbeperkende maatregel na drie maanden niet volledig afgebouwd kan worden, sluit een niet bij het team / de jongere betrokken deskundige bij het multidisciplinaire overleg aan. • Bij de evaluatie dient gebruik gemaakt te worden van een (zelfontwikkeld) format dat wordt opgenomen in het cliëntdossier. Als evaluatie niet mogelijk is, dan wordt dit onderbouwd genoteerd in het dossier.
Multidisciplinaire evaluatie in de incidentencommissie	<ul style="list-style-type: none"> • Elke organisatie heeft een eigen incidentencommissie, die de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen in de organisatie analyseert, ontwikkelingen hierin signaleert en adviezen uitbrengt. • De incidentencommissie komt minimaal één keer per maand bij elkaar. • De incidentencommissie deelt haar bevindingen en adviezen met het managementteam. Het managementteam ziet toe op de inzet van verbetermaatregelen.
Reflectie <i>Advies: Richt een VBM-commissie op die organisatie breed reflecteert op de ingezette vrijheidsbeperkende maatregelen en onderzoekt hoe de inzet van vrijheidsbeperking voorkomen kan worden. De commissie kan op casusniveau een consult-functie hebben.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • De inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen is een terugkerend onderwerp in de opleidingen, trainingen, supervisie en intervisie van pedagogisch medewerkers, (gekwalificeerd) gedragswetenschappers en leidinggevenden. • De organisatie brengt een leercyclus op gang, waarbij er organisatie breed gereflecteerd wordt op ingezette vrijheidsbeperkende maatregelen en onderzocht wordt hoe de inzet van vrijheidsbeperking in de toekomst verminderd / voorkomen kan worden. • Landelijk wordt er een reflectietafel opgericht waarbij vanuit elke JZ+ aanbieder één lid aansluit om beurtelings casuïstiek te bespreken om samen te reflecteren en te leren met als doel zo min mogelijk vrijheidsbeperkende maatregelen in te zetten in de organisatie. • Minimaal één keer per jaar voert een collega JeugdzorgPlusinstelling een wederzijdse consultatie uit.

Hoofdthema 4

Registratie van vrijheidsbeperkende maatregelen

De aantallen, aanleiding, doel en duur van vrijheidsbeperkende maatregelen worden geregistreerd en geanalyseerd met het doel ervan te leren, en uiteindelijk af te laten nemen.

Onderwerp	Wat is de norm?
<p>Registreren en analyseren ingezette vrijheidsbeperkende maatregelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alle vrijheidsbeperkende maatregelen worden geregistreerd, conform de gemaakte afspraken en de definities zoals geformuleerd in het vervolg van het project 'Ik laat je niet alleen' (4). • De registraties zijn ingebed in de eigen (software)systemen van de instelling. • Uitkomsten worden teruggekoppeld aan zowel de leefgroepen als aan de hele instelling. • Leren van data wordt bevorderd door uitkomsten gezamenlijk te bespreken en betekenis te geven, zowel met professionals als met jongeren. • Relevante overlegmomenten over de resultaten van de registratie (beleidsmedewerker) worden structureel ingepland. Dit gebeurt minimaal 1x per maand en zo nodig vaker. • In het beleidsplan is een plan van aanpak opgenomen inzake het registreren. In dit plan is de doelstelling SMART beschreven.

Hoofdthema 5

Bestuurlijke organisatie en cultuur van team en organisatie

Het bestuur/de directie toont leiderschap gericht op voortdurende verbetering en zorgt voor de voorwaarden waaronder medewerkers kunnen werken aan het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen.

Met cultuur van team en organisatie wordt bedoeld het geheel van waarden en normen binnen een organisatie c.q. team inclusief (ongeschreven) regels over open communicatie en omgang met elkaar, met zowel jongeren als ouders/verzorgers, ketenpartners en samenleving.

Onderwerp	Wat is de norm?
Cultuur van team en organisatie	<p>De organisatie heeft een visie op ontwikkelingsgericht werken. Hierin zijn de volgende elementen opgenomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De eigen regie en perspectief van de jongere staan centraal • Wijze van omgang met elkaar, open en transparante communicatie • Begrijpen van het gedrag van de jongere • Werken vanuit de relatie • Gezamenlijk, met jongere en ouders/belanghebbenden, beslissingen nemen • Positief en open leefklimaat • Betrekken netwerk jongere • Integraal werken met onderwijs • Bieden van nabijheid (zowel in de organisatie als tussen jongere en begeleider)
Leiderschap gericht op kwaliteitszorg / continu verbeteren	<p>Bestuur/directie vertoont voorbeeldgedrag en urgentiebesef als het gaat om terugdringen VBM:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heeft hierop een visie en draagt deze intern en extern actief uit. Deze visie is bekend bij en gedragen door medewerkers en periodiek wordt intern geëvalueerd of de visie en gewenste cultuur voldoende is geïntegreerd in de dagelijkse praktijk. • Zorgt voor een doorlopend cultuur/leiderschapsprogramma gericht op het vergroten van veiligheid voor medewerkers en een lerende cultuur (voldoende ruimte voor reflectie). • Zorgt voor een beleidsplan dat ondersteunend is aan de ambitie om toe te werken naar zoveel mogelijk terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen door het zoeken naar alternatieven op basis van vrijwilligheid. Dit plan bevat een procesplanning, beschrijving van actoren, tijdsfasering, financiële uitwerking, risico-paragraaf, vastgoedvisie en beschrijft aan welke elementen van cultuur en gedrag gewerkt moet worden. Het beleidsplan komt tot stand met actieve bijdrage van betrokken zorgprofessionals, ervaringsdeskundigen en andere stakeholders. Het beleidsplan wordt toegepast bij de voorbereiding, uitvoering, evaluatie, wijziging en beëindiging van vrijheidsbeperkende maatregelen. In het beleidsplan is opgenomen dat als het niet lukt om een vrijheidsbeperkende maatregel af te bouwen, een niet bij de jeugdhulp betrokken onafhankelijke deskundige advies wordt gevraagd over het afbouwen van die maatregel. Op basis van dit advies overweegt de jeugdhulpverantwoordelijke het hulpverleningsplan aan te passen. • Brengt een leercyclus op gang, waarbij er organisatie breed gereflecteerd wordt op ingezette vrijheidsbeperkende maatregelen en waarbij onderzocht wordt hoe de inzet van vrijheidsbeperking in de toekomst verminderd / voorkomen kan worden.

Onderwerp	Wat is de norm?
Leiderschap gericht op kwaliteitszorg / continu verbeteren (vervolg)	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgt voor een kwaliteitszorgsysteem conform PDCA-systematiek. • Organiseert minimaal eens per 2 jaar een externe visitatie tussen collega instellingen van vergelijkbare grootte. Hierover wordt gerapporteerd aan directie/bestuur van de eigen organisatie. Opvolging van verbeterpunten wordt gemonitord. • De organisaties zorgen samen voor het voortbestaan van het lerend netwerk in samenwerking met academische partners in een vaste structuur (met vaste kalenderafspraken: minimaal 1 keer per jaar een landelijke bijeenkomst en 2 keer per jaar per instelling een visitatiebezoek).
Algemene randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • De reguliere financieringsstructuur voor zowel de zorg als voor onderwijs is op orde. Het gaat hierbij om beschikbaarheidsfinanciering, overbruggingskrediet, arbeidsvoorwaarden, reëel dagtarief, passende inkoopstaat en financiële afspraken over nieuw te ontwikkelen en reeds ontwikkelde (kleinschalige) alternatieven. (Voor deze afspraken zijn de organisaties afhankelijk van derden). • Samenwerking in de hele jeugdhulp keten wordt gestimuleerd. Het gaat om een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, waarbij het doel alleen behaald kan worden als alle betrokken partijen sturen op datzelfde doel, dat de zorg voor en ondersteuning van deze kwetsbare groep jongeren en hun ouders anders moet. Er is b.v. externe expertise nodig om jongeren met traumabehandeling en psychose goed te kunnen ondersteunen. Hier is ook bekostiging voor nodig. • Er wordt gezorgd voor voldoende medewerkers die goed gefaciliteerd zijn en ondersteund worden. Zij zijn expert in het omgaan met deze doelgroep. Het anders werken in een andere context, waaronder in kleinschaligheid, stelt hen voor nieuwe uitdagingen. Er moet ruimte voor hen zijn om te reflecteren en leren en zij moeten begeleid worden in het veranderproces.
Randvoorwaarden zorg	<ul style="list-style-type: none"> • Werkgever zorgt voor HR beleid en ondersteuning gericht op stabiele teams. • Directie/bestuur zorgt voor een maximale groepsgrootte die recht doet aan de ontwikkelbehoefte van de jeugdigen, rekening houdend met de visie op kleinschaligheid. • Zorgt voor een passende formatie personeel (kwantitatief en kwalitatief) die aansluit bij de ontwikkelbehoefte van de jongeren.
Voorwaarden waaronder medewerkers kunnen werken aan terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De organisatie draagt zorg voor een passend scholingsprogramma gericht op het terugdringen van beperkende maatregelen. Medewerkers worden gefaciliteerd in het volgen van de jaarlijkse bijscholing. • Er is reflectie- en inwerkbeleid, dat voldoende gefaciliteerd wordt door de organisatie. Medewerkers krijgen tijd en faciliteiten (methodiek en begeleiding) om structureel intervisie/supervisie uit te oefenen.
Ervaringsdeskundigen	<ul style="list-style-type: none"> • Directie/bestuur heeft beleid vastgesteld m.b.t. inzet van ervaringsdeskundigheid.
Medezeggenschap	<ul style="list-style-type: none"> • Voortgang terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen is terugkerend agendapunt in de diverse formele medezeggenschapsorganen, o.a. OR en jongerenraad en/of cliëntenraad. • Bestuur/directie zorgt voor actieve betrokkenheid van OR, jongerenraad en/of cliëntenraad in het opstellen van het beleidsplan terugdringen VBM.

Bijlage 1

Begrippenlijst

Gekwalificeerd medewerker

De medewerker heeft door de organisatie vastgesteld voldoende kennis en kunde (b.v. hoe trauma en stress te verminderen, mogelijk middels het volgen van een basistraining op dit betreffende gebied).

Acute crisis

De situatie waarin iemand een onmiddellijk dreigend gevaar voor zichzelf of de omgeving vormt.

Gekwalificeerde gedragswetenschapper

Als categorieën van gekwalificeerde gedragswetenschappers worden aangewezen:

- beroepsbeoefenaren die zijn ingeschreven in het register Kinder- en Jeugdpsychologen van het Nederlands Instituut van Psychologen;
- beroepsbeoefenaren die als Orthopedagoog-Generalist zijn ingeschreven in het register van de Nederlandse Vereniging van Pedagogogen en Onderwijskundigen;
- beroepsbeoefenaren die als postmaster-orthopedagoog SKJ of als postmaster-psycholoog SKJ zijn ingeschreven in het register, bedoeld in artikel 5.2.1, eerste lid, van het Besluit Jeugdwet;
- beroepsbeoefenaren die als gezondheidszorgpsycholoog (eventueel met specialisatie klinisch psycholoog) of als psychotherapeut zijn ingeschreven in het register, bedoeld in artikel 3 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg.

I.V.R.K.

Internationaal Verdrag inzake Rechten van het Kind

Bijlage 2

Voorbeeld toetsingskader evaluatie

De inzet van de maatregel was nodig voor:

- het waarborgen van de veiligheid van een jeugdige;
- het afwenden van gevaar voor de gezondheid van een jeugdige of anderen of
- het bereiken van de in het hulpverleningsplan opgenomen doelen

De inzet voldeed aan de volgende eisen:

- er waren gezien het doel geen minder bezwarende alternatieven
- de maatregel was proportioneel, gezien het doel
- het was redelijkerwijs te verwachten dat de maatregel effectief was
- de maatregel is opgenomen in het behandelplan van de jongere of
- er was sprake van een noodsituatie (noodzakelijk is ter afwijking van een noodsituatie, gelet op de veiligheid en gezondheid van een jeugdige, de veiligheid in de gesloten accommodatie of de bescherming van anderen in de accommodatie)

Inzet in een noodsituatie:

- een afzondering wordt niet langer dan een dag ingezet, met maximaal 1 dag verlenging. Andere maatregelen worden niet langer dan 3 achtereenvolgende dagen ingezet
- na 12 uur heeft de gekwalificeerde gedragswetenschapper ingestemd met verlenging
- er is overwogen om de maatregel op te nemen in het behandelplan (na twee keer toepassen van een maatregel (binnen 2 weken), wordt deze opgenomen in het behandelplan)

De medewerker die de maatregel heeft genomen:

- was op de hoogte van de actuele toestand van de jongere
- heeft de voorgenomen maatregel met de jongere besproken (in de voor de jongere begrijpelijke taal)